

Напрямки професійної інтеркультурної діяльності вчителів іноземних мов у західному інформаційному суспільстві

Самойлюкевич І. В.

Україна, Житомир, Житомирський державний університет імені Івана Франка

The article deals with the problem of foreign language teacher preparation for professional intercultural activity in the Western information society. The author identifies the components of professional intercultural competence and some ways of its formation.

На етапі суспільного розвитку, який формується у розвинених країнах світу, починаючи з середини ХХ століття, - в інформаційному суспільстві – відбуваються процеси економічної, політичної та культурної глобалізації, розвитку економіки знань та інформаційно-комунікаційних технологій. Однак культура також виявляє тенденцію до культурного націоналізму, локалізації, обмеження на місцевому рівні, що може призвести до негативних явищ виключення, дискримінації та нетерпимості. Серед цих реалій подрібнення та глобалізації культури, які відзначаються, зокрема, новими технологіями інформаційних та комунікаційних мас-медіа, поширюється ідея полікультурності, пов'язана з множинністю внесків різних культур та цивілізацій до західних культур (мова, економіка, історія, наука, філософія, література, музика, повсякденне життя тощо).

Властива сучасній цивілізації полікультурність є тими рамками відносин, у які вписується й інтегрується будь-яка плюрилінгвальна ситуація. Саме завдяки полікультурності переосмислюється питання про викладання і вивчення іноземних мов у Європі та Америці, окреслюється нова мовна політика. Витоки її лежать у тих явищах, які характеризують еволюцію розвинутих індустріальних суспільств під впливом мас-медіа та нових інформаційних і комунікаційних технологій: масова демократія, масова культура, нагромадження інформації у світі в режимі негайного доступу, головний суспільний капітал у вигляді людського розуму, знань і творчого мислення. Упровадження нової мовної політики Радою Європи спрямована на досягнення більшої єдності членів Європейської спільноти шляхом об'єднання спільних зусиль у галузі культури [1:2].

Навчати іноземної мови сьогодні – це значить навчати інтеркультурного спілкування, передачі та сприйняття соціокультурної інформації. Інтернет виводить інтеркультурне навчання іноземних мов на новий рівень. Інтеркультурна комунікація здійснюється за допомогою електронної пошти, значно полегшується і прискорюється; величезні пласти соціокультурної інформації містяться у всесвітній мережі та є

доступними, актуальними й автентичними; публікація інтеркультурних матеріалів може здійснюватися шляхом створення власної сторінки в Інтернеті, що гарантує їй невимірно більш широку аудиторію, ніж у журналі чи газеті. Це надає інтеркультурному навчанню нового виміру.

Досвід міжнародної діяльності Ради Європи свідчить, що той, хто бажає сприяти інтеркультурному навчанню, повинен пройти через спеціальну підготовку з точно визначеною педагогічною метою, а також оволодіти методами праці й відповідними умовами реальності. На думку Брасса, інтеркультурне навчання повинно торкатися зокрема глибоких відмінностей між культурами; життя націй та їхньої історії; створення стереотипів та упорядження [2:80]. Але простої передачі знань не досить. Як зазначає А. Перотті, людина повинна відчувати і свою подібність, і свою відмінність по відношенню до іншого. „Відкриття відмінності – це відкриття зв’язку, а не перепони”. Саме це твердження Клода Леві-Строса дало поштовх дослідженням в царині інтеркультурної освіти [2:76].

Під кутом зору інтеркультурного навчання, у процесі професійної підготовки вчителі іноземних мов від самого початку повинні готуватися до професійної інтеркультурної діяльності, а саме: відігравати активну роль у своїх закладах і в демократичних процесах; цікавитися справами у своїй країні і в усьому світі; освоювати активні методи викладання, анкетування й дискусії та використовувати засоби масової інформації, в тому числі ресурси мережі Інтернет; експериментувати й розробляти власні дидактичні матеріали й методи роботи; жити або працювати за кордоном або в іншому середовищі; виявляти сексизм і расизм в суспільстві; розпізнавати і долати власні упередження.

У будь-якому разі запровадження інтеркультурної педагогіки вимагає від вчителя іноземних мов як знання різних культур і володіння інтеркультурними вміннями, так і життєвого досвіду й співпраці.

Згідно з проектом програми з англійської мови для університетів [3], за показником „знань” дослідника розуміють інтеркультурний підхід як діалектичний процес, в якому поєднуються лінгвістичний і нелінгвістичний складники: у лінгвістичному плані, вчителю слід засвоїти безеквівалентну і конотаційну лексику, ознайомитися із соціокультурними умовностями; нелінгвістичний складник включає в себе опанування загальних категорій й понять, які пов’язані з іншими суспільствами, розпізнання й додання стереотипів, вражень, упереджень, однобічності поглядів.

За показником „умінь” вчитель іноземних мов має набути здатність використовувати надбані соціокультурні знання відповідно до ситуації у процесі спілкування

пов'язувати культуру країн, мова яких вивчається, з рідною культурою, ідентифікувати і вживати різні способи спілкування з представниками інших культур; в тому числі і з використанням ІКТ, виконувати роль культурного посередника в інтеркультурному просторі, а також ефективно вирішувати проблеми інтеркультурного непорозуміння та конфліктів. Важливим компонентом інтуркультурності є вміння застосовувати аналітичний підхід до засобів масової інформації, що дасть змогу краще їх розуміти, використовуючи для ілюстрацій тем, що вивчаються, і враховуючи уявлення, вже набуті учнями.

За показником „досвіду”, вчителю іноземних мов потрібно також усвідомити й пережити щось інше, підійти до реальності з іншого боку, навчитися діяти відповідно звичаям і дотримуватися заведеного в іншому культурному середовищі порядку: набутти досвід виконання щоденних дій, професійних обов'язків, дій, необхідних для організації дозвілля, поєднувати навчальний процес з позашкільним оточенням учнів, включаючи віртуальну реальність.

Таке поєднання інтеркультурних знань, умінь і досвіду, на слушну думку А. Перотті, повинно дати вчителю іноземних мов: концептуальні настанови, здатні забезпечити належний підхід до полікультурної ситуації і потрібний ключ для їх різностороннього аналізу; методологічні прописи, що дадуть вчителю засоби перенесення цього підходу у навчальну практику; навчальні засоби, що конкретизують методологічні засади [2:104].

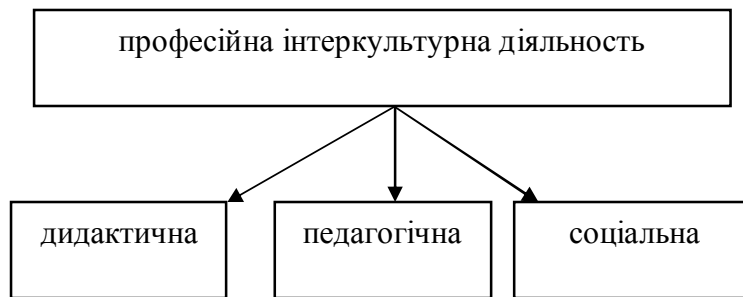
Отже, підготовка учителя іноземних мов до професійної інтеркультурної діяльності повинна проводитися у таких напрямках:

1) дидактичному, тобто діяльність по реалізації наукового підходу, що передбачає оцінку всіх знань під різними кутами зору, демонструючи їхню відносність; обізнаність з різними галузями (історія, географія, література, мистецтво, музика тощо);

2) педагогічному, тобто набуття навичок, умінь і засобів, що дають кожному індивіду змогу визначитися стосовно іншого, урізноманітнити взаємовідносини, приймати різні культури у своєму середовищі;

3) соціальному, націленому на оптимальну інтеграцію освіти в демократичне суспільство, інтеграцію людини у спільноту через розвиток уміння протистояти змаганням і конфліктам – неодмінним ознакам західних культурно-різноманітних суспільств (див. схему 1).

Напрямки професійної інтеркультурної діяльності вчителя іноземних мов

Підготовка вчителя іноземних мов до професійної інтеркультурної діяльності у визначених напрямках уможливить формування й оцінювання власної професійної інтеркультурної компетентності, яка, за визначенням Богданова В.В., є комплексом, що включає енциклопедичну, лінгвістичну та інтерактивну компетентність [4]. В умовах професійного інтеркультурного спілкування – як безпосереднього, так і опосередкованого Інтернетом – йдеться про здатність декодувати культурний образ світу партнера по інтеркультурній комунікації, створювати атмосферу співпраці та розкривати її взаємовигідність; користатися вербальними й невербальними засобами досягнення інтеркультурної мети взаєморозуміння.

Таким чином, зазначені вище напрямки професійної інтеркультурної діяльності вчителів іноземних мов та складники професійної інтеркультурної компетентності дають матеріал для опису професійного інтеркультурного портрету вчителя іноземних мов як динамічної моделі його професійної підготовки до інтеркультурної діяльності у процесі розвитку вторинної мовної особистості майбутнього фахівця у полікультурному інформаційному суспільстві.

Перелік посилань

1. *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.*
2. *Перотті, Антоніо. Виступ на захист полікультурності. – Львів: Кальварія, 2001. – 128 с.*
3. *Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колектив авт.: С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей (керівники), Ю. Г. Головач та ін.; Київ. держ. лінгв. ун-т та ін. – Вінниця: Нова Книга, 2001. – 245 с.*
4. *Богданов В. В. Коммуникативная компетенция и коммуникативное лидерство // Язык, дискурс и личность. – Тверь: изд-во ТГУ, 1990. – с.26-31.*